

ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Щомісячний
науково-методичний журнал

№ 10 (423)
ЖОВТЕНЬ 2016

Видається з 1976 року.

До 1993 року журнал називався
«Русский язык и литература в средних
учебных заведениях Украины».
з 1993 до 1996 року – «Відродження».
з 1996 до 2011 року – «Всесвітня література
в середніх навчальних закладах України».

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 17885 – 6735Р від 21.06.2011 р.

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 74426

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Видавець:
РА «ОСВІТА УКРАЇНИ»

Головний редактор
ВАЛЕНТИНА СНЕГІРЬОВА

Редаційна колегія:
ЄВГЕНІЯ ВОЛОЩУК,
МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ,
МАРИНА ЗУСНКО,
ДМИТРО НАЛИВАЙКО,
ОЛЬГА НІКОЛЕНКО,
ОЛЬГА ОРЛОВА,
ЛІДІЯ СІМАКОВА,
ОЛЕНА ФІДКЕВИЧ,
ОЛЕНА РЕВНИЦЕВА,
КАТЕРИНА ТАРАНІК-ТКАЧУК,
БОРИС ШАЛАГІНОВ,
ЮРІЙ ШВАЧКА,
ФЕЛІКС ШТЕЙНБУК

Методична рада:
ЄВДОКІЯ КАШУБА,
ЖАННА КОСТЮК,
ОЛЕНА КРЮЧЕНКОВА,
ЛАРИСА МЕЛЬНИКОВА,
ОЛЕНА ПРАДІЙЧУК,
ТАМАРА СЕГЕДА,
ОКСАНА ТІХОМІРОВА,
ВІКТОРІЯ ТУРЯНИЦЯ,
МАРИНА ЧУБАРОВА

© «Всесвітня література в сучасній школі», 2016

ЗМІСТ

НАУКОВЦІ - ВЧИТЕЛЮ СЛОВЕСНИКУ

- Валентина СНЕГІРЬОВА, Лідія СІМАКОВА
ВИТОКИ СВІТОВОГО СЛОВЕСНОГО МИСТЕЦТВА
Розділ «Античність»
Матеріали до уроків зарубіжної літератури, 8 клас.....3

МАЙСТЕР-КЛАС

- Оксана БУШАКОВА
ЕРІК-ЕММАНЮЕЛЬ ШМІТТ.
«ОСКАР І РОЖЕВА ПАНІ»
Урок позакласного читання, 6 клас.....13

- Тетяна ПИРОЖКОВА
ПРЕЗЕНТАЦІЯ САМОСТІЙНО ПРОЧИТАНОГО ТВОРУ
Урок позакласного читання, 7 клас.....22

- Ірина РАДЧУК
ДАВНЬОГРЕЦЬКА ЛІРИКА
Уроки зарубіжної літератури, 8 клас.....24

- Ірина ГОРОБЧЕНКО
РІЧАРД БАХ.
«ЧАЙКА ДЖОНАТАН ЛІВІНГСТОН»
Міні-підручник, 8 клас.....27

МЕТОДИЧНИЙ ПОРТАЛ

- Олександр КАЄНКО
ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ ФЕНТЕЗИ
На прикладі новели Анджeya Сатковського «Відьмак».....34

ВИКОРИСТАЙТЕ НА УРОЦІ

- Олена СЛОБОДЯНЮК
ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ
За розділом «Священні книги людства», 8 клас.....39

- Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО
ЧАРЛЬЗ ДІККЕНС ЯК ВИДАТНИЙ
ПРЕДСТАВНИК АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
10 клас.....42

- Олександра РИЖОВА
ПОЕТИ ХІХ СТОЛІТТЯ: ВОЛТ ВІТМЕН,
ШАРЛЬ БОДЛЕР, ПОЛЬ ВЕРЛЕН, АРТЮР РЕМБО
Проект із зарубіжної літератури, 10 клас.....50

- Оксана ТІХОМІРОВА
НА ЩО НАТЯКАВ МИХАЙЛО БУЛГАКОВ
У РОМАНІ «МАЙСТЕР І МАРГАРИТА»?.....56

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

- КРІСТІНЕ НЕСТЛІНГЕР.....59

РОСИЙСЬКА МОВА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

- Людмила ДАВИДЮК, Елена ФІДКЕВИЧ
ФОРМИРОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ
И ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ
РУССКОМУ ЯЗЫКУ.....60

Питання до кросворда:

1. Синонім до слова «проповідь».
2. Шекспірівський герой, що став вічним образом, у якому втілено страждання людини від непосильного тягара відповідальності за чийсь долі та життя, за вдосконалення дійсності та відновлення справедливості у світі.
3. Одна з найвеличніших в історії людства епох, яка прийшла на зміну Середньовіччю і дала потужний імпульс подальшому розвитку культури. Її ще називають епохою Відродження.
4. Прізвище англійського письменника, одного із початківців просвітницької літератури, автора роману «Історія Тома Джонса».
5. Прізвище героя пригодницького роману, філософської притчі про людину, автором якого є Даніель Дефо.
6. Прізвище англійського письменника, автора сентиментального твору «Памела, або Винагороджена цнота», авторитетного друкаря, який видав приблизно 500 різноманітних праць.
7. Прізвище англійського письменника, автора книжки «Мандрі Лемюеля Гуллівера».
8. Загальна назва до визначення: «Автор видатних, всесвітньо визнаних творів, чия творчість стала надбанням не лише національної, а й світової літератури».
9. Прізвище видатного англійського поета і драматурга, що став титаном епохи Ренесансу.
10. Прізвище англійського письменника XVIII століття, автора роману «Сентиментальна мандрівка Францією та Італією».
11. Загальна назва до визначення: «Велика форма епічного жанру літератури, складний за будовою прозовий твір, у якому широко охоплено життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів».
12. Доба в історії європейської культури XVIII століття, що стала віком моралі і ґрунтується на вимогах розуму.

IV. Повідомлення теми та мети уроку.

Учитель. Ми маємо з'ясувати особливості формування реалістичного методу в англійській літературі XIX століття, дослідити творчий шлях, пройдений Ч. Діккенсом, розкрити якості його характеру, своєрідність поглядів на суспільство, з'ясувати ставлення самого автора до своїх героїв.

V. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу.**1. Міні-лекція «Особливості формування реалістичного методу в англійській літературі XIX століття».**

Загальновідомо, що світовий літературний процес – це закономірна послідовна зміна художніх явищ певного рівня на інші, більш високоякісні, з характерними часовою та просторовою формами буття, у процесі якого відбувається

взаємопроникнення літератур. Звісна річ, англійська література розвивалася не ізольовано, а в тісному контакті з іншими, тому для неї характерні феномени як суто національні, так і загальноєвропейські. Г. Вервес стверджує, що саме у зв'язках і взаємодіях з іншими кожна література отримує й свою самобутність.

Англія XIX століття – перша класична буржуазна країна. Швидкий розвиток капіталістичних відносин виявив тісний взаємозв'язок особистості та суспільства.

У 30–60-ті роки XIX століття в Англії, як і в усій Європі, швидких темпів та класичних форм набуває реалізм, характерною особливістю якого є зв'язок з ідеологією та літературними традиціями попередніх культурних епох – Відродження та Просвітництва, що не втрачали свого значення з часів панування романтизму. Титан Ренесансу Шекспір, представники просвітницької думки Дефо, Філдінг, Річардсон, Стерн та інші продовжують і в XIX столітті впливати на свідомість англійських письменників-реалістів.

Водночас зазначимо, що специфічною рисою англійської реалістичної літератури XIX століття стала взаємодія двох естетичних систем – романтизму та реалізму. В історико-літературному процесі англійського реалізму можна виокремити три основні періоди:

- *I період* – 30-ті роки, пов'язані з приходом буржуазії до політичної влади;
- *II період* – так звані «голодні сорокові», коли розвивається чартизм (робітничий рух); період появи ідей «великих ілюзій»;
- *III період* – 50–60-ті роки – спад робітничого руху, соціальна стабілізація. Літературна палітра збагачується штрихами позитивізму, усвідомленням необхідності власної праці, а не безпідставних сподівань на чийсь сторонню допомогу. Це період «утрачених ілюзій».

Природно, що англійські романісти зазнали на собі загальний вплив «вікторіанського духу», головною рисою якого є «поважність» – надмірна зосередженість на етичних і релігійних проблемах, схильність до моралізаторства та пуританства. Це безпосередньо вплинуло на літературу: романісти менше, ніж їхні французькі колеги, захоплювалися соціологією та природничими науками, їх більше вабила моральна проблематика та психологія індивіда.

Англійські письменники-реалісти, усвідомивши досвід буржуазних революцій, подальший шлях вдосконалення суспільства вбачали у поступових реформах, тож у своїх творах висунули естетичну програму добра і зла, а розв'язання багатьох соціальних проблем переносили в морально-етичну площину. Вони були не лише митцями, а й моралістами-вихователями: ставилися до своїх творів як до проповідей або повчань.

Представники вікторіанської доби: Ч. Діккенс, В. М. Теккерей, сестри Бронте, Е. Гаскелл. Їхню справу продовжили Е. Треллоп, Дж. Еліот (М. Є. Еванс), Дж. Мередіт і Т. Гарді.

Найбільшим читацьким успіхом у 30–60-ті роки XIX століття користувався Ч. Діккенс (1812–1870). Його романи найповніше віддзеркалюють життя англійського суспільства цієї епохи. Він не лише продовжив найкращі традиції англійського роману, а й значною мірою оновив і розвинув їх.

2. Створення психологічного мікроклімату. Словесна мозаїка «Хто ж він – Ч. Діккенс?».

Учитель. «Виходець із зубожілої родини дрібного чиновника, майбутній письменник змалку змушений був заробляти собі на хліб і в свої 22 роки вже встиг набути значного життєвого досвіду. А ставши професійним журналістом-репортером, він пізнав життя всіх верств населення англійської столиці, всіх її прошарків – від в'язниць та фабрик із виснажливою дитячою працею до суду та парламенту». (Б. Буніч-Ремізов)

Завдання. На основі поданих висловлювань розкажіть, якою особистістю ви уявляєте Ч. Діккенса. (Учні об'єднуються у мікрогрупи по 3–4 особи. Кожна група обирає одне із висловлювань. На обговорення відводиться 2 хвилини, після чого один із представників команди виголошує припущення.)

Орієнтовні висловлювання.

У реальному житті яскраві риси та дивацтва людини, у якій є щось чудернацьке, зазвичай справляють на нас враження лише спочатку, а от познайомившись ближче, ми починаємо бачити глибше за ці поверхові риси – і пізнавати кращий її бік. (Ч. Діккенс)

Коли я писав, я служив своїй країні. Я хотів розібратися в соціальній несправедливості та досягнути й правильно вирішити суспільні питання. (Ч. Діккенс)

Діккенс постійно закликає до вдосконалення духу. (Дж. Орвелл)

У 20-річному віці лише рідкісний геній здатний написати щось напрочуд художньо безцінне. (Дж. Еліот)

Діккенс був яскравим виразником, свого роду рупором, заволодів Англією загального натхнення, пориву і п'яного ентузіазму, що кликав всіх і кожного до високих цілей. Його кращі твори є захоплюючим гімном свободи. (Г. Честертон)

Довершені оптимісти, одним із яких був Діккенс, не приймають світ, не захоплюються світом – вони в нього закохані. (Г. Честертон)

Діккенс був таким популярним, що ми, сучасні письменники, навіть уявити неспроможні, наскільки великою була його слава. (Г. Честертон)

Життєвість його великих романів походить не від фіналів з євангельських істин і не від

святкового звучання вікторіанських весільних дзвонів... вона – від жадібно цікавості до всього того, чим живуть люди, навіть коли вони живуть безглуздо та жахливо. (Е. Вілсон)

Не лише спостережливий розум, а й... любов, якої він, за власним висловлюванням, «носив цілий океан» у собі, допомогли йому описати всю Англію в живих, безсмертних картинах і образах. (І. Гончаров)

Учитель. «Принцип Добра завжди перемагає, незважаючи на щонайневдячніші обставини і тяжкі перепони», – зазначав Ч. Діккенс. Про які ж перепони та перипетії йдеться? Про це ми спробуємо дізнатися з життя і творчості англійського письменника Ч. Діккенса.

3. Віртуальна подорож.

Учитель. У Лондоні, недалеко від ділового центра міста (на Дауті-стріт, 48), розташований музей відомого англійського письменника Ч. Діккенса. Усе тут нині так само, як і за часів митця.

Увагу відвідувачів завжди привертає груба рамка з маленьким віконцем, трохи завбільшки за квартиру. Дивний експонат. Чи не так?.. Проте екскурсовод пояснить вам, що саме в це віконечко дивився маленький Чарльз на світ.

Тож зазирнемо у це віконечко сьогодні і ми...

Випереджувальне завдання. На основі прослуханого матеріалу створіть логічну схему «Етапи творчої біографії Ч. Діккенса».

Методичний коментар. Інформаційні повідомлення студентів про життєвий та творчий шлях Ч. Діккенса супроводжує демонстрація мультимедійних презентацій.

Виступ творчої групи № 1.

Перипетії долі юного Ч. Діккенса

«Так втішно хоч на хвилину стати дитиною!» – зазначав Діккенс, проте за життя нікому не розповідав про свої дитячі роки. Переповів про все письменник лише в листі, нікуди не відісланому, – адресованому майбутньому біографові.

Народився Чарльз Джон Хаффам Діккенс 7 лютого 1812 року в Лендпорті біля м. Портсмут. Його батько Джон Діккенс, дрібний чиновник морського відомства, був людиною доброю, чесною, але безладною. Він надто легко розлу-

чався із грішми, що спричинило багато проблем для великої сім'ї.

У 1814 році родина Діккенсів переїхала в місто Чатемі, де минули кращі роки життя. Початкову освіту Чарльз здобув у місцевій школі, де тоді вчителював випускник Оксфорда Вільям Джілс, який і прищепив хлопчикові любов до англійської літератури й до читання взагалі. Але дитяче щастя тривало недовго. Чарльз припинив ходити до школи: родина бідувала, і Діккенсу доводилося бути хлопчиком на побігеньках: доглядати за молодшими братами і сестрами, допомагати по господарству. Щоб заплатити за проживання й харчі, він мусив віддавати під заставу срібні ложки... Із стільцями, одягом, підсвічниками, ножами йому довелося продавати найдорожчий скарб – улюблені книжки. У батьківській бібліотеці були твори англійських письменників: «Робінзон Крузо» Дефо, «Том Джонс» Філдінга, «Пітеркін Пікл», «Родрик Рендон», «Хамфрі Клінкер» Смоллет, «Векфільдський священник» Голдсмита. Тут були і «Дон Кіхот» Сервантеса, арабські казки «Тисяча та одна ніч», дещо з французької літератури.

Невдовзі в історії свого героя роману «Девід Копперфілд», у якому так багато автобіографічного, Ч. Діккенс зізнається: «Мені здається, я перетворився б у недоумка, коли б одна обставина цьому не завадила. Від батька я успадкував невеличку бібліотеку, яка була на піддашші, куди мав доступ (вона була розташована поряд із моєю кімнатою), тим паче, що ніхто з рідних не виявляв до неї ніякого інтересу. Із цієї кімнати-скарбниці перед моїми очима поставала справжня рать, яка була для мене втіхою: Родрик Рендон, Пітеркін Пікл, Хамфрі Клінкер, Том Джонс, векфільдський священник, Дон Кіхот, Робінзон Крузо. Вони не давали можливості згаснути моїй фантазії і моїм сподіванням на зовсім інше життя в майбутньому, можливо, навіть і в іншому місці. Ці книжки були єдиною і незмінною моєю втіхою... я читав їх так, ніби від цього залежало моє життя». Власне, книжки й саме життя були найголовнішими його вихователями.

Та найважчим був період, коли у 1824 році батька заарештували за несплату боргу. Його кинули до боргової в'язниці Маршалсі. Залишившись без будь-яких засобів на існування, незабаром до нього змушена була приєднатися вся родина, крім Чарльза, якого взяла до себе у Кемден Таун приятелька родини Елізабет Ройленс. Пані Ройленс була бідною старою жінкою, яку Діккенс пізніше вивів, дещо змінивши й прикрасивши, в образі пані Піпчин у романі «Домбі і син».

Фактично, Чарльз залишився сам. А було хлопчикові лише 12 років!

Розпочався найважчий період у житті Діккенса, проте він дав собі обітницю самостійно боротися з труднощами.

Йому довелося працювати на складі вакси Воррена, де він наклеював ярлики на банки з ваксою. Юнак працював тоді 16 годин на добу за мізерну платню – 6 шилінгів на тиждень, та сім'я була рада й цьому заробітку.

«У царстві вакси», у брудній будові, яка була переповнена паццоками, серед спертого запаху гниючої деревини, Чарльза часто турбували коліки, і тому йому постелили солому, щоб юнак міг полежати. Під час цих нападів за ним доглядав друг Боб Феджин. «Ніякими словами не можна було передати мої душевні муки», – писав він в одному з приватних листів. Навіть у зрілі роки митець не міг змусити себе пройти по Чаррін-Кросс, де колись була фабрика.

Однак майбутній письменник отримав хороший урок – ближче познайомився із Лондоном бідняків, пізнав ціну людських страждань. І що дивно – Діккенс не став похмурим та пригніченим. За влучним висловом Гілберта Честертона, «фабричні колеса виготовляли ваксу й між іншим виготовили найбільшого оптиміста століття... Якщо він став надто щасливим, то саме тут він відкрив щастя... Якщо він бачив світ у рожевому світлі, цей погляд народився на фабриці, де варили чорну ваксу».

Один із найавторитетніших біографів Діккенса, Хекот Пірсон, вважав, що важке дитинство письменника в подальшому позитивно вплинуло на формування стилю художника: «...Тут, у лондонських нетрях, він, сам про це не здогадуючись, здобув свою справжню освіту... блукаючи містом, його похмури-окраїнами, він, непомітно для себе, отримував матеріал, з якого створював своїх героїв. Спочатку він задовольнявся окраїнами Хемжтедрод, але з часом він вже сміливо обстежував район Сохо, де на Джерард-стріт квартирував його дядько, чиновник Томас Барроу. У районі Лаймхаус на Черч-Роу, де все було пов'язане з кораблями, з морем, жив хрещений батько Чарльза, такалажник Христофер Хаффам. Дорогою до нього хлопчик спостерігав життя Іст-Енда, і все, що він бачив, здавалося надзвичайно захоплюючим». Діккенс міг годинами блукати вулицями Лондона. Так маленький Чарльз створив у своїй уяві майбутній діккенсівський Лондон.

Виснажливі й часто навіть жорстокі умови праці глибоко закарбувалися в душі Діккенса й вплинули на його прозу й нариси, у яких він відобразив тяжкі умови праці англійських бідняків. Про все, що пережив самотній підліток, покинутий напризволяще у великому лондонському місті: про тюрму, куди він приходив щосуботи та в неділю, щоб відвідати батьків, сестер та братів (а їх було п'ятеро), про всіх тих, хто тут перебував, Діккенс переповів у романах «Пригоди Олівера Твіста», «Девід Копперфілд», «Крихітка Дорріт».

Невелика спадщина, яку отримав батько, дала змогу Діккенсам 1824 року вийти з боргової в'язниці. Допитливого хлопця віддали до Академії Веллінгтон-Хаус. Упродовж двох років він із великою радістю навчався і згодом став найпершим учнем, залюбки читав книжки, грав із друзями, писав віршовані п'єси та прозу, брав участь в аматорських виставах, разом із товаришем випускав кожного тижня газету, яку оформлювали на вирваних із зошита аркушах.

Ч. Діккенс був дуже енергійною і наполегливою людиною і виявляв неабиякий талант в усьому, за що б не взявся. Юнак, зокрема, до свого вісімнадцятиліття одержав читацький квиток у Британський музей, де почав ретельно поповнювати самотужки знання.

Родина потребувала його підтримки, і Чарльз віддали на службу – з травня 1827 року Діккенс почав працювати молодшим клерком в адвокатській конторі. Потім, вивчивши систему скоронісу, він покинув роботу й став вільнонайманим репортером у судовій палаті, паралельно працював у газеті «Дзеркало парламенту». У спритності та професійності йому не було рівних серед репортерів. Через деякий час посів чільне місце серед англійських журналістів.

Виступ творчої групи № 2.

Літературний дебют

У 1833 році в лондонському журналі було опубліковано перше оповідання Діккенса «Обід на Поплар-Вок», підписане псевдонімом «Боз».

Наступного року він став політичним журналістом, друкуючи в «Морнінг Хронікл» репортажі про парламентські дебати та звіти про виборчі кампанії, для чого йому доводилося подорожувати Англією. До речі, співпраця з журналами продовжувалася протягом усього його життя.

Саме репортажі та нариси із журналів склали основу досить популярної збірки «Нариси Боза», надрукованої у 1836 році. Так в англійській літературі з'явилося нове ім'я – Чарльз Діккенс.

Об'єктом дослідження стало життя столиці, її вулиць і провулків, смішне і жахливе життя окремих лондонців. Тож читачам сподобався веселий гумор і спостережливість автора.

Як зазначав митець у передмові до першого видання твору, мета цих нарисів і оповідань – «дати маленькі замальовки справжнього життя і звичаїв». І справді, читаючи їх, ми ніби відчуваємо себе свідками того, як народжуються, живуть, працюють, страждають, розважаються й помирають мешканці англійської столиці XIX століття.

Успіх приніс молодому письменнику гроші і, водночас, утвердив у непохитному намірі йти своїм шляхом далі, добиваючись усього, що задумав. Колишній бідняк стає живим класиком.

Попереду були роки важкої праці й слава, яку принесли романи «Посмертні нотатки Піквікського клубу», «Пригоди Олівера Твіста», «Життя і пригоди Ніколаса Нікльбі», «Крамниця старожитностей». Невичерпний оптимізм та любов до життя робили твори раннього етапу творчості Діккенса радісними і світлими.

У 40-х роках утверджується думка Діккенса про те, що суспільство можна змінити шляхом перевиховання людей, їх морального вдосконалення. Із цією метою письменник часто виступав із публічними лекціями, читав свої твори, навіть в останній період свого життя.

1842–1850 роки – це період, пов'язаний із закордонними поїздками. Письменник змінює думки про гуманне суспільство. Його тексти стають реалістичнішими. Працює над творами «Різдвяна пісня в прозі», «Домбі і син», «Девід Копперфілд» (свідчення зрілості майстерності Діккенса-романіста). «З усіх своїх книжок я найдужче люблю цю. Мені легко повірять, якщо я скажу, що ніжно ставлюся до всіх дітей моєї фантазії і що ніхто і ніколи не любив цю сім'ю так міцно, як люблю її я. Але є одна дитина, яка мені особливо дорога, і так, як багато інших батьків, я бережу її в найглибших схованках свого серця. Її ім'я – Девід Копперфілд», – зізнавався митець.

За життя Діккенс багато мандрує, він подорожує США, Італією, Францією, Швейцарією. Враження від мандрівки Італією відтворено у циклі «Картини Італії», також вони увійшли до роману «Крихітка Дорріт». Американські враження стали матеріалом для роману «Життя і пригоди Мартіна Чезлвіта», а також книжки нарисів «Американські нотатки».

Початок 50-х років – новий етап у творчості Діккенса. У 1850 році він розпочав роботу над «Історією Англії для дітей».

У 1856 році гонорари за книжки дали змогу Діккенсу придбати будинок Гедз Гілліплейс у Кенті. Ще хлопчиком Діккенс мріяв жити в цьому будинку. Крім того, навколишні місця були пов'язані з подіями, описаними Шекспіром у першій частині «Генріха IV», що імпонувало письменнику.

У останніх творах – «Холодний дім», «Важкі часи», «Повість про два міста», «Великі сподівання», «Наш спільний друг», «Таємниця Едвіна Друда» (незавершений, роботу над цим романом перервала смерть) – Діккенс ніби повертається до тем ранньої творчості на новому етапі. Він більше не створює великих соціальних полотен, а зосереджується на дослідженні моральних проблем існування людини, демонструючи неперевершену майстерність психологічного аналізу.

Відомо, що королева Вікторія мала наміри подарувати Діккенсу титул дворянина. Однак ця звістка не викликала у нього великого захоплення. Найбільшою нагородою для Діккенса була любов читачів.

Слава не змінила демократичних поглядів письменника. Він любив людей, був завжди самостійним у висловлюваннях. Митець усе життя вірив у те, що немає нічого сильнішого за людину, що будь-яке зло можна побороти зусиллям людської волі. До речі, письменник улаштував благодійні вистави, виступав із лекціями, а зібрані кошти віддавав тим, хто потребував допомоги. «Моя віра в тих людей, що правлять народом, зрештою, до сміху мала; моя віра в народ, яким володарюють, зрештою, безмежна» – казав Ч. Діккенс.

Його любов до бідних і скривджених була справжньою, а не фальшивою, для нього вони були такими ж повноправними членами суспільства, як і заможні, їм він дарував усю силу свого таланту, усю свою любов, відкривши їм поезію їхнього буденного життя і ставши символом прозаїчної Англії.

Таємницю героя останнього роману Едвіна Друда Діккенс забрав із собою 9 червня 1870 року. Звістка про смерть улюбленого письменника буквально приголомшила Англію. Це була національна трагедія.

Письменника поховали у Вестмінстерському абатстві між могилами Шекспіра та Філдінга. Про цю сумну подію Честертон сказав проникливі слова: «Уся Англія оплакувала Діккенса так, як не оплакувала ні одного із своїх героїв – прем'єри і принци порівняно з ним були приватними особами. Він був великим народним вождем. Він мав владу над мільйонами і звертався до народів. Ніби король, він відкрито брав участь у громадському житті. Ніби Бог, він приходив таємно в кожний дім».

У чому секрет незмінної популярності Ч. Діккенса? На це запитання спробувала відповісти К. Шахова у статті «Смуток і сміх Чарльза Діккенса»: «...Діккенса люблять тому, що він був митцем величезного, незвичайного таланту, освітленого великою добротою, пристрасною любов'ю до людей. Його доброта була не споглядальна, а активна, наступальна, дієва. Він не

просто симпатизував людям або в гарних словах декларував свою любов до них, а все життя, повсякчасно, всіма своїми творами і всіма своїми вчинками доводив цю любов. Робив усе, що міг, навіть більше, ніж міг, допомагаючи гнаним і нещасним, слабим і голодним».

Обговорення отриманих результатів

Логічна схема 1

ЕТАПИ ТВОРЧОСТІ Ч. ДІККЕНСА

I період (1833-1841)

В англійській літературі з'являється нове ім'я. Діккенс започаткував реалістичні мотиви, змалював точні й правдиві картини, у його творчості домінує комічна стихія, оптимістичний погляд на світ: «Нариси Боза», «Посмертні нотатки Піквікського клубу», «Олівер Твіст», «Життя і пригоди Ніколаса Нікльбі».

II період (1842-1849)

Закордонні поїздки. Виявився талант Діккенса-публіциста («Американські нотатки»), майстра нарисів («Картини Італії»). «Різдвяна філософія». В основі творів – ідеї милосердя і взаємодопомоги: «Домбі й син», «Життя і пригоди Мартіна Чезлвіта», «Різдвяні повісті».

III період (1850-1859)

Найплідніший період. Аналітизм, правдиве зображення буржуазної системи, соціально забарвлена сатира. Час великих соціальних романів: «Девід Копперфілд», «Холодний дім», «Важкі часи», «Крихітка Дорріт».

IV період (1860-1870)

Звертає увагу на неможливість для простої людини реалізуватися в умовах тогочасної дійсності. Оптимізм, жанрові зміни: трагізм, роль символу, психологізація оповіді: «Великі сподівання», «Повість про велике місто», «Наш спільний друг».

Виступ творчої групи № 3.

Цікаві факти з життя Ч. Діккенса

Пропонуємо розширити свій кругозір і дізнатися про деякі цікаві факти з життя письменника.

- Митець вважав, що в ранкові години думка свіжіша і мозок працює краще, тому працював вранці між першим і другим сніданком; іноді, коли накопичувалась нагальна робота, у Діккенса траплялися «подвійні припливи», і він сидів за письмовим столом до пізньої ночі.
- Тривалі прогулянки пішки і верхи були для нього відпочинком.
- Улітку на дачі в нього постійно гостювали рідні та друзі. Вони влаштовували різні

ігри з м'ячем, метали диски, виконували різноманітні атлетичні вправи тощо. Діккенс захоплювався цими вправами і пишався перемогами в них не менше, ніж своїми літературними успіхами.

- Діккенс був дуже забобонною людиною. Спав він завжди обличчям на північ, бо був переконаний, що саме це робить його письменницький талант ще кращим. Також він сідав обличчям на північ, коли писав свої великі твори.
- Він до всього торкався три рази – на удачу, вважав п'ятницю своїм щасливим днем, а в день виходу останньої частини чергового роману неодмінно виїжджав із Лондона.
- Діккенс був одним із найбагатших англійців своєї епохи (після його смерті залишився статок у 93 тисячі фунтів стерлінгів – це більше за особисті статки королеви).
- Чарльзу Діккенсу настільки не подобалися пам'ятники та монументи, що в заповіті він суворо заборонив зводити їх йому.

Виступ творчої групи № 4. Вшанування пам'яті митця

По всьому світу в пам'ять про письменника проводять фестивалі, зокрема:

- Діккенс-фестиваль у Рочестері (Англія). Цей фестиваль проводиться з 1978 року двічі на рік (у кінці травня і на Різдво). Захід поєднує музику, танець, драму, вистави вуличних театрів, паради героїв книжок письменника у костюмах вікторіанської доби.
- Діккенс-фестиваль у Девентері (Нідерланди). У ці дні вулицями міста розгулюють літературні герої: можна потиснути руку Скруджу, Оліверу Твісту, містеру Піквіку та багатьом іншим. На вулиці оркестри та вокальні ансамблі виконують різдвяні мелодії, а кращі кухарі готують для відвідувачів смажені каштани та пунч.
- У Великій Британії нині діють два музеї Діккенса: один у Портсмуті, де письменник народився, а інший – у Лондоні.
- До 200-річчя від дня народження Діккенса Королівський монетний двір Великобританії випустив пам'ятну монету номіналом у два фунти стерлінгів з портретом Діккенса із рядками з назвами його творів – від «Олівера Твіста» до «Деїда Копперфільда» і «Великі сподівання».
- У різних державних чи приватних колекціях та музеях збереглося понад 10 000 листів, написаних Діккенсом.
- Бронзовий пам'ятник натуральної величини, відлитий у 1891 році Френсісом Едвіном Елвеллом, стоїть у Кларк-парку в місті Спрюс-Гілл (Пенсильванія, США). Пам'ятники Діккенсу є також у США, Австралії, Росії.

- 9 червня 2013 року на головній площі Портсмута було відкрито пам'ятник Діккенсу (автор Мартін Дженнінгс).
- 4 370 Діккенс – це астероїд, названий на честь письменника. На честь Діккенса названо й кратер на Меркурії.

Виступ творчої групи № 5. Діккенс і Україна

Твори Ч. Діккенса – це класика світової літературної скарбниці. Звичайно, ця яскрава постать, яка привернула увагу світової спільноти, не залишила байдужими й українське красне письменство та широку читацьку аудиторію. Факти свідчать про те, що з творами англійця були знайомі Т. Шевченко, П. Куліш, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, Т. Бордуляк, О. Кривинюк...

Проте шлях Діккенса до України був складний: позбавлені власної держави і, зрозуміло, державної мови, українські читачі змушені були користуватися російськими (у Східній Україні, що входила до складу Російської імперії) чи польськими перекладами (у Західній Україні, провінції Австро-Угорщини).

Так, починаючи з 1838 року до початку 60-х у Росії було перекладено майже всі твори Ч. Діккенса, написані ним за цей період, окрім «Антикварної крамнички», яка чомусь не сподобалася В. Белінському. Галичани ж спочатку мали змогу читати твори видатного англійця в польських перекладах («Американські нотатки» перекладено в 1844 році, «Пригоди Олівера Твіста» – у 1846 році).

Про рівень популярності Діккенса свідчить те, що українські письменники згадують його твори в приватному листуванні (Леся Українка), у художніх творах (Т. Шевченко у повістях «Художник», «Близнюки»), у літературно-критичних статтях (П. Куліш «Про відношення мало-російської словесності до загальноросійської»).

І. Франко ознайомився з романами Діккенса ще під час навчання в гімназії... Називаючи Діккенса одним із трьох своїх учителів (поряд з Е. Золя і Ф. Брет-Гартом), І. Франко сприяв появі рідною мовою творів «Святий вечір» (1880 рік), «Новорічні дзвони» (1882 рік), «Два міста» (1884 рік), «Пригоди Олівера Твіста» (1891 рік). Він не лише популяризував твори улюбленого письменника, а й активно шукав перекладачів, які могли б узятися за цю справу (про це свідчать листи до М. Драгоманова і М. Павлика). І. Франко зараховував англійського романиста до плеяди найталановитіших і вважав, що Діккенс належав до тих письменників, «хто має і вміє цілій освіченій людськості сказати якесь своє слово в тих великих питаннях, що ворухать її душею, та заразом сказати те слово в такій формі, яка б найбільше відповідала його національній вдачі. І тільки такий автор буде рівночасно зрозумілий і цікавий не тільки для своїх найближчих земляків, але й для цілого цивілізованого світу, бо всі знайдуть у його творах... ті самі чуття, сумніви, страждання, симпатії та антипатії, що становлять суть душі сучасного освіченого чоловіка».

Українська «діккенсіана» відчутно збагатилася в ХХ столітті: 1918 рік – «Різдвяна пісня в прозі, або Різдвяне оповідання з привидами» (переклад О. Кривинюк), 1924 рік – «Різдвяна ніч» (В. Черняхівської), «Посмертні записки Піквікського клубу» (М. Іванова), 1930 рік – «Пригоди Олівера Твіста» (А. Сельського), «Повість про двоє міст» (М. Сагарди), «Тяжкі часи» (К. Шмиговського), «Домбі і син» (М. Іванова). Крім того, у 30-х роках тричі перевидався роман «Девід Копперфілд» (Ю. Корецького) та «Посмертні записки Піквікського клубу». У 1963 році був перевиданий роман «Пригоди Олівера Твіста», перекладений В. Черняхівською (нова редакція – 1987 року, М. Пінчевського, О. Тереха), у 1970 році з'явився новий переклад роману «Тяжкі часи» (Ю. Лісняк), 1986 рік – «Великі сподівання» (Р. Доценко).

«Два століття – більш ніж достатньо, щоб визначити велич або скороминучість творів будь-якого автора. Твори Діккенса не просто витримали випробування найбуремніших періодів світової історії. Як митець він лишився напрочуд живим», – зазначає К. Шахова.

3. Метод «Групування». Складання логічної схеми «Якості особистості Ч. Діккенса».

Завдання. На вашу думку, які якості особистості сприяли формуванню характеру Ч. Діккенса, що був таким популярним і визнаним як за життя, так і нині?

Логічна схема 2

Орієнтовна схема якостей Ч. Діккенса

Термінологічний мінімум.

Гуманізм – ставлення до людини як до найвищої цінності, захист права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток, правдивість у своїх діях, порядність у ділових відносинах.

Психологізм – передача за допомогою художніх засобів внутрішнього стану персонажа, його думок, переживань, зумовлених внутрішніми й зовнішніми чинниками.

«Роман виховання» – жанровий різновид роману, в ідейно-тематичний центр якого покладено процес формування особистості, образ «людини у процесі становлення» (М. Бахтін). Містить, крім дидактичних настанов, елементи пригодницького, соціально-психологічного, філософського, сатиричного нарративу тощо. По суті, ідея виховання провідна та формотворча.

Іронія – приховане висміювання, коли про якість явище чи особу говориться в позитивному чи навіть у захопленому тоні, а йдеться зовсім про протилежне.

Сарказм – особливо дошкульне викривальне висміювання, вияв ненависті й презирства до зображуваних явищ і людей. Сарказм близький до іронії, але не має переносного (прихованого) значення, виражається більш прямо. Крім того, для сарказму характерне поєднання сміху з гіркотою і злістю. Він спрямовується здебільшого на небезпечні та негативні явища.

Біль – в Англії постанова парламенту, закон.

Робітний дім – громадська установа, притулок для бідняків, бездомних, немічних чи старих самотніх людей.